

Fyodor M. Dostoyevski

Yeraltından
Notlar

—
Çeviren:
Eyüp
Karakuş
—

Fyodor Mihayloviç Dostoyevski, 30 Ekim 1821'de altı çocuklu bir ailenin ikinci çocuğu olarak dünyaya geldi. 1838'de Reval'deki Mühendislik Akademisi'ne girdi. 1843'te akademiye bitirip Savaş Bakanlığı'ndaki Mühendislik Dairesi'ne atandı. Akademi yıllarında Alman ve Fransız edebiyatlarıyla tanıştı; 1830'dan sonra sayıları hızla artan dergi ve gazetelerde yazarak geçim sıkıntısını gidermenin yollarını aradı. Kendini edebiyata adanmak için resmi görevinden istifa etti. Artık tek geçim kaynağı edebiyattı.

1846'da yayımlanan ilk romanı *İnsancıklar*'ın edebiyat eleştirmenlerince keşfi, Rus edebiyat tarihine damgasını vurmuş bir olaydır. 1849'da devrimci bir harekete üye olduğu için tutuklandı. Tam sekiz ay tutuklu kaldı. Aralarında Dostoyevski'nin de bulunduğu yirmi bir kişinin idam kararı Çar tarafından affedildi, Dostoyevski'nin cezası sekiz yıl hapse çevrildi. Sibiryaya yıllarının, Dostoyevski edebiyatı üzerinde büyük etkisi oldu.

Yurtdışında geçirdiği dört yılın sonunda Rusya'ya döndüğünde onu dünyanın en büyük yazarlarından biri yapacak romanları birbiri ardına yazmaya başladı: *Suç ve Ceza* (1866), *Budala* (1869), *Ecinniler* (1872), *Delikanlı* (1875) ve *Karamazov Kardeşler* (1880).

Kumar borçları, alacaklılar, borçlarını ödemek için kaleme aldığı romanlar ve sara hastalığıyla geçen hayatı 25 Ocak 1881'de sona erdi. 31 Ocak 1881'de Dostoyevski'nin cenazesini 30.000 kişi izliyordu. Bir yazarın ölümü bütün Petersburg'u sokağa dökmüştü.

Yeraltından Notlar

DOĞAN KİTAP
ÖRNEKTİR

Yeraltından Notlar

Fyodor Mihayloviç
Dostoyevski

Orijinal adı

Записки из Подполья

Ruşça aslından çeviren

Eyüp Karakuş

Yayına hazırlayan

Senem Kaleli

Türkçe yayın hakları

© Doğan Yayınları Yayıncılık
ve Yapımcılık Ticaret A.Ş.

1. baskı / Temmuz 2025

ISBN 978-625-5941-86-2

Sertifika no: 44919

Sayfa uygulama:

Yeşim Ercan Aydın

Kapak tasarımı:

Geray Gençer

Baskı

Yıkılmazlar Basın Yayın Prom.
ve Kağıt San. Tic. Ltd. Şti.
15 Temmuz Mah.

Gülbahar Cad. No: 62/B

Güneşli - Bağcılar - İSTANBUL

Tel: (212) 515 49 47

Sertifika no: 45464

*Doğan Yayınları Yayıncılık ve
Yapımcılık Ticaret A.Ş.*

19 Mayıs Cad. Golden Plaza

No. 3, Kat 10, 34360

Şişli - İSTANBUL

Tel. (212) 373 77 00 /

Faks (212) 355 83 16

[www.dogankitap.com.tr /](http://www.dogankitap.com.tr/)

[editor@dogankitap.com.tr /](mailto:editor@dogankitap.com.tr)

satis@dogankitap.com.tr

Yeraltından Notlar

**Fyodor Mihayloviç
Dostoyevski**

DOĞAN KİTAP
ÖRNEKTİR

—
Çeviren:
Eyüp Karakuş
—

I Yeraltı*

DOĞAN KİTAP
ÖRNEKTİR

* Bu "notlar" olsun, notların yazarı olsun elbette hayal ürünüdür. Ancak genel olarak toplumumuzun içinde bulunduğu durum göz önünde bulundurulacak olursa, yine de bu tür notların yazarları gibi karakterler gerçek hayatta olabilirler; dahası olmak zorundadırlar. Yakın geçmişimize ait sıradan bir karakteri toplumun karşısına çıkararak onun daha iyi tanınmasını istedim. Bu karakter, günümüz kuşağının yaşayan temsilcilerinden biridir. "Yeraltı" diye adlandırılan bu bölümde bu kişi kendini tanıtır, görüşlerini ortaya koyuyor; bütün bunların ortaya çıkma nedenlerini ve bizim toplumumuzda neden ortaya çıkmak zorunda olduklarını izah etmeye çalışıyor. Sonraki bölümde ise söz konusu şahsın yaşamındaki kimi olaylarla ilgili gerçek notları bulacaksınız. (F. M. Dostoyevski)

I

Hasta bir adamım ben... Hırçınım. Üstelik suratsızın tekiyim. Karaciğerlerimden hasta olduğumu düşünüyorum. Bununla birlikte, hastalığım hakkında hiçbir fikrim yok ve de muhtemelen neremin ağrıldığını bilmiyorum. Tıp bilimine ve doktorlara saygı duymama rağmen tedavi olmuyorum, hiçbir zaman da olmadım. Dahası, fena halde batıl inançlı biriyim. Hem de tıp dünyasına saygı duyacak kadar... Safsatalara inanmayacak kadar iyi eğitimliyim ama yine de batıl inançlarım var. Sırf hıncımdan, öfkemden tedavi olmuyorum işte! Sizin de buna bir anlam vereceğinizi zannetmiyorum. Ne yapalım! Siz vermeseniz de benim için anlaşılır bir durum. Ayrıca kalkıp size bu hırçınlığım, bu öfkeli halim yüzünden kimi suçladığımı, ki-me kin güttüğümü açıklayacak değilim. Gidip tedavi olmuyorum diye doktorlara da asla çamur atamayacağımı gayet iyi biliyorum. Bütün bunlarla başka hiç kimseye değil, sadece ve sadece kendime zarar verdiğimin de herkesten daha iyi farkındayım. Evet, gidip tedavi görmüyorsam, bu tamamen hıncımdandır. Karaciğerim mi ağrıyor, varsın daha da şiddetli ağrısın! Uzun süredir –yirmi yıl kadar oldu– böyle yaşıyorum. Şimdi kırkımdayım. Eskiden devlet hizmetindeydim, artık hizmet vermiyorum. Hırçın bir memurdum. Kaba bir insandım ve bundan memnuniyet duyardım. Rüşvet almazdım, evet,

madem rüşvet almıyordum, en azından bunun bir karşılığı olmalıydı. (Kötü bir çıkış olmuş ama üstünü çizmeyeceğim. Gayet sivri bir çıkış yapacağımı düşünerek yazmıştım ama şimdi kendim de fark ettim ki sırf caka satmak içinmiş, olsun, yine de gıcıklık olsun diye silmeyeceğim!) Müracaat eden insanlar oturduğum masaya yaklaştıklarında onlara dişlerimi gıcırdatır ve içlerinden birini üzdüğümü görünce bundan tarifsiz bir zevk alırdım. Her seferinde de başarırımdı. Milletin geneli zaten ürkekti, malum, rica için geliyorlardı. Ama içlerinde kendini beğenmiş bir subay vardı ki işte ona dayanamazdım. Hiçbir zaman boyun eğmez, alttan almak ya da yalvarmak istemez, iğrenç bir biçimde kılıcını şakırttır dururdu. O kılıcı yüzünden adamla bir buçuk yıl süren bir çekişme yaşandı. Sonunda kılıcını şakırttırmayı kesti. Hoş, bu dediğim gençlik yıllarımda yaşanmış bir şeydi. Peki efendiler, benim hırçınlığının temel noktası nedir, nereden kaynaklanır, bilir misiniz? Söyleyeyim efendim; meselenin özü, huysuzluğumun, aksiliğimin bütün temeli, benim her zaman, en öfkeli olduğum anlarda bile bırakın hırçın birini, aslında küstah biri dahi olamadığımı kendi kendime, utanç içinde kabullenmemdedir; en fazla serçeleri ürkütebilen, kendini de bununla avuta-bilen biriyimdir... Ağzımdan köpükler saçtığım anda bile, elime herhangi bir oyuncak bebek verilsin ya da önüme şekerli bir çay konulsun, derhal sakinleşirim. Sonrasında herhalde dişlerimi gıcırdatıp dursam ve utancımın aylarca uykumu yitirsem de o an son derece müşfik ve samimi olurum. Böyle de bir huyum var işte...

Az önce kendim için aksi, huysuz bir memurum dedim ya, doğru değil. Hıncımdan yalan söyledim. İş için gelen vatandaşlar olsun, o subay olsun, bana işi düşenlerle dalga geçtim sadece, o kadar; yoksa gerçekte öyle aksilik edebilecek, asabiyet gösterebilecek biri değilim. İçimde her an tam tersi unsurları barındırdığımı bilincindeydim. O duyguların ruhumda kaynaşıp durduğunu hissediyordum. Hayatım boyunca içimde fokurdayıp durduklarımı ve bir an önce dı-

şarı çıkmak için sabırsızlandıklarını biliyordum bilmesine ama buna izin vermiyordum. Evet, bile isteye onların dışarı taşmalarına müsaade etmiyordum. Utancımдан kahrolana kadar eziyet eder, kalbimi sıkıştırırlardı; öylesine bıkmış, öylesine bıkmıştım ki canıma tak etmişlerdi artık! Efendiler, şu anda karşınızda günah çıkardığımı, sizlerden bir tür af dilediğimi mi düşünüyorsunuz yoksa? Eminim öyle düşünüyorsunuzdur... Madem öyle, şunu da söyleyeyim, ne düşünürseniz düşünün, umurumda bile değil...

Ben sadece hırçın biri olmayı değil, aslında hiçbir şey olmayı beceremedim; ne kötü, ne iyi, ne alçak, ne onurlu, ne kahraman, ne de bir böcek olabildim. Şimdi de kendi köşemde oturmuş, akli başında bir insanın ciddi herhangi bir işle meşgul olamayacağı, bunun ancak aptalların harcı olabileceği gibi aksi ve beş para etmez bir avuntuyla kendimi oyalıyorum. Ayrıca efendim, on dokuzuncu yüzyılın akıllı insanı ahlaki olarak da fazlasıyla karakersiz biri olmak zorundadır; karakterli, ciddi işlerle meşgul bir insan sonuç itibarıyla vasat bir varlıktır. Bu da benim kırk yıllık inancımıdır. Şimdi kırk yaşındayım; kırk yaş ise malum, koskoca bir ömür demektir ve yaşlılığın daniskasıdır. Kırkından sonra yaşıyor olmak abesle iş-tigaldır; yakışık almaz, adiliktir ve de ahlaksızlıktır! Kırkından fazla kimlerin yaşamaya devam ettiğini söyler misiniz bana? Dürüstçe, açıkça yanıt verebilir misiniz? Ben söyleyeyim kimlerin kırkından sonra yaşamaya devam ettiğini: ahmaklar ve alçaklar! Yaşlıların, bütün o pek saygıdeğer yaşlıların, saç sakalı ağarmış ve mis gibi kokular sürünen o yaşlıların yüzüne karşı söylerim bunları! Tüm dünyanın gözünün içine baka baka söylerim! Bunu söylemeye hakkım var çünkü bizzat kendim altmış yaşına kadar yaşayacağım. Yetmişime kadar yaşayacağım! Hatta seksenime kadar yaşayacağım! Bekleyin azıcık! İki soluklanayım hele...

Muhtemelen sizi güldürmek istediğimi düşünüyorsunuz beyler, öyle değil mi? Fakat tam da bu noktada yanılıyorsunuz işte. Ben öy-

le zannettiğiniz ya da zannedebileceğiniz gibi eğlenceli, neşeli biri değilimdir; yok eğer illaki merak edip kim olduğumu sormaya kalkacak olursanız (meraktan çatlama üzere olduğunuzu hissediyorum), ben de size şöyle bir yanıt veririm: Bendeniz sekizinci dereceden, alelade bir devlet memuruyum. Boğazımdan iki lokma bir şeyler geçsin diye (evet, evet, sırf bunun için) memurluk yaptım ve geçen sene uzak akrabalarımın biri bana altı bin ruble miras bırakır bırakmaz da istifamı basıp köşeme çekildim. Daha önce de burada oturuyordum ama artık tamamen yerleştim. Burası şehrin bir ucunda, eski, sefil bir oda. Hizmetçim yaşlı bir köylü kadın, aptallığından fena halde huysuzlaşmış, dahası leş gibi de kokan biri. Peterburg havasının bana pek yaramadığını ve üç kuruşluk gelirimle Peterburg gibi pahalı bir yerde yaşamamın pek mümkün olmadığını söylüyorlar. Bütün bunların gayet güzel farkındayım; bütün o çokbilmiş ukalaklı hocalarından ve her işe burnunu sokanlardan çok daha iyi biliyorum. Ama ben Peterburg'da kalacağım ve Peterburg'dan dışarı adımımı atmayacağım! Hiçbir yere gitmeyeceğim çünkü... Aman canım, boş verin... Gitmişim, gitmemişim, ne fark edecekse artık...

Düzgün, akli başında bir insan en çok neden bahsetmekten hoşlanır bilir misiniz?

Yanıt veriyorum, elbette kendinden!

Eh, ben de bu yüzden kendimden söz edeceğim şimdi...

II

Evet beyler, dinlemek ister misiniz, istemez misiniz bilemiyorum ama Şimdi size neden bir böcek bile olamadığımı anlatmak istiyorum. stne basa basa söylemek isterim ki, pek çok kez böcek olmayı istemiŐimdir. Ama bunu bile beceremedim... Size yemin ederim beyler, her Şeyin fazlasıyla bilincinde olmak bir hastalıktır; hem de gerçek anlamıyla tam bir hastalık. İnsanoğunun varlığını sürdürebilmesi için sıradan insan bilincinin yarısı yeterlidir; yani Şu bizim mutsuz on dokuzuncu yüzyılımızın kültürlü bir insanının, özellikle de yerkürenin en soyut ve tasarlanmış kenti olan Peterburg gibi (Őehirlerin tasarlanmış olanları ve kendiliğinden byyenleri vardır) bir Őehirde yaŐama talihsizliğine uğramış bir insanın payına düŐen bilincin yarısından, hatta çeyreğinden bile daha azı kâfidir. Örneğin faal ve doğal olan herhangi bir insanın hayatını sürdürdüğü kadarıyla bilinçli olmak kesinlikle yeterli gelecektir. Şimdi iddiaya girerim ki bütün bunları işi gücü olan insanları sarakaya almak, bir de Şu benim subay gibi ahmakça kılıç Őakırdatanlara karşı caka satmak için öne srdğm düşünüyorsunuzdur. İyi hoş da beyler, kim hastalığıyla övünmeye, bir de caka satmaya kalkar ki?

Kaldı ki bir ben miyim? Herkes aynısını yapıyor, hastalıklarının gök-
lere çıkarıp duruyorlar; ben belki biraz daha abartıyorum, o kadar.

Neyse, tartışmaya lüzum yok, benimki saçma sapan bir itiraz zaten... Fakat her şeye rağmen doğruluğundan son derece emin olduğum bir nokta var, o da bırakın fazlasını azını, bilincin her türünün zararlı olduğudur. O kadar. Şimdi bir dakikalığına bunu da bir kenara bırakalım. Siz bana asıl şunu söyleyin, hani bir zamanlar adına “güzel ve yüce” denilen her şeyin her inceliğinin bilincine varabileceğim o anlarda, o en müsait anlarda bile bunu yapmayı aksine birtakım nahoş faaliyetlerde bulunmamın, yani evet, tek kelimeyle muhtemelen herkesin yaptığı ama benim sanki mahsustan, yapmamam gerektiğini bilmeme rağmen, tam da bunun bilincine varmışken kalkıp inadına onları yapmamın anlamı neydi? İyiliği olsun, bütün o “güzel ve yüce” denilen şeyleri olsun ne kadar çok, ne kadar iyi idrak edersem kendi bataklığıma da o kadar çok saplanıyor, o kadar çok dibe batıyordum. Fakat burada önemli olan husus, bütün bunların içimde tesadüfen meydana gelmesi değil de güya böyle olması zaruri olduğu için ortaya çıkmasıydı. Sanki bu bir hastalık değilmiş, bir çürüme, kokuşma değilmiş de benim en normal halimmiş gibiydi ve nihayetinde, hastalık ve çürümeyle mücadele etme arzumu ve isteğimi de bu yüzden geçip gitmişti. Sonunda öyle bir yere geldi ki, bunun benim için artık normal bir durum olduğuna inanmama ramak kaldı (belki gerçekten inanmışımdır da)... Oysa başında, ilk günlerde yani, bununla mücadele edeceğim diye ne kadar da eziyet çekmiştim! Başkalarının da böyle olabileceğine inanmıyordum; doğal olarak hayatımı boyunca bunu bir sır olarak içime attım. Tüm iğrençlikleriyle yeni bir Peterburg gecesinden sonra odama dönmekten, o gün de iğrenç, aşağılık bir davranışta bulunmuş olmayı derinlemesine idrak etmekten, yenilen haltın tafisi-nin olmamasından, üstelik yaptığım pislik nedeniyle için için kendimi yiyip bitirmekten, kendime acı çektirmekten, kendi kanımı emip bitirmekten ve bütün bunları yaparken çektiğim acının utanç verici, adice bir zevke dönüşmesinden ve en nihayetinde bu zevkin

kalıcı, ciddi bir haz haline gelmesinden, işin bu kerteğe varmasından utanıyordum (hatta belki şimdi de utanıyor olabilirim). Hazza dönüşmesinden evet, hazza! İşte bunun üzerinde durmak istiyorum! Başkalarının da bu tür hazlar alıp almadıklarını bilmek istediğimi söyleyip durmamın nedeni de bu! Bakın, açıklayabilirim. Buradaki haz, tam da kendi aşağılanmışlığının tüm açıklığıyla idrak edilmesinden kaynaklı bir haz. Artık son kerteğe geldiğini, evet, bunun son derece iğrenç bir durum olduğunu fark etmene rağmen başka türlü de davranamayacağını, bir çıkış kapısının ve başka bir insan olma şansının kalmadığını, hâlâ bir parça umudun ve zamanın kalmış olsa bile artık başka bir şeye, başka bir insana dönüşmeyi canının istemediğini, istesen bile elinden bir şeyin gelmeyeceğini, hem zaten artık dönüşebilecek herhangi bir şeyin de kalmamış olduğunu hissetmenin getirdiği bir haz... En önemlisiyse, nihayetinde bütün bunların sağlam bilinç yasalarına ve doğrudan bu yasalardan sızan atalete uygun şekilde gerçekleşiyor olması, dolayısıyla aslında herhangi bir dönüşüm gerçekleştiremeyeceğin gibi hiçbir şey de yapamayacak durumda bulunmandır. Yüksek bilinç sayesinde mesela şu yargıya varılabilir; kendisinin gerçekten bir alçak olduğunu hissediyor olması, bir alçağın en büyük avuntusudur. Ama neyse... Yeter bu kadar. Bir sürü gevezelik ettim ama herhangi bir açıklama yapamadım... Haz denilen şey burada başka nasıl açıklanabilir ki? Ama ben açıklayacağım! Açıklayacağım ve son noktayı da koyacağım! Bu kalemi niye aldım sanıyorsunuz elime?

Ben, mesela, müthiş derecede izzetinefsine düşkün bir insanımdır. Bir kambur ya da cüce kadar hassas ve kırılğandır ama öte yandan öyle zamanlarım olmuştur ki, mesela biri kalkıp suratıma bir tokat patlatsa, bu duruma memnun bile olabilirim; var böyle bir ihtimal. Gayet ciddi söylüyorum bakın; bu durumda bile kendine özgü bir haz arayışına girebilirim; yalnız bu tabii ki umutsuzluğun, çaresizliğin getirdiği bir haz olacaktır ama en can alıcı hazlar da işte

bu tür çaresizlik anlarında ortaya çıkarlar, özellikle de içinde bulunduğun durumdan herhangi bir çıkış yolunun olmadığını anladığın anlarda... Öte yandan tokadı yediğin o anda nasıl bir hakarete maruz kaldığını bilincin sana hatırlatır. Önemli olan ise ne yaparsam yapayım, her konuda ilk suçlu her zaman benim olmam ve en aşığılıycısı da hiçbir suçum olmasa bile, nasıl denir, doğa kanunlarına göre suçlu olmamdır... Suçluyum çünkü birincisi o an etrafımı saran herkesten daha akıllıyım. (Etrafımı saran insanlardan kendimi daima daha akıllı bulmuşumdur ve bu yüzden, ne yalan söyleyeyim, zaman zaman vicdan azabı çekmişimdir. En azından hayatım boyunca bir şekilde bakışlarımı kaçırmış, hiçbir zaman doğrudan insanların gözlerine bakmamışım.) Suçluyum çünkü nihayetinde eğer âlicenap biri olsaydım bile bu erdemin bir işe yaramadığının bilincinde olmak bana yalnızca acı çektirirdi. O âlicenaplığımla herhalde hayatta hiçbir şey yapamaz, hatta bağışlayamazdım bile çünkü muhatabım bana muhtemelen doğa kanunları gereği tokat atmış olacağından, benim de doğa kanunlarını bağışlamam ya da bağışlamam gibi bir şey söz konusu olamayacaktı; öte yandan unuttum da çünkü ne kadar doğa kanunu olsa da sonuçta hakarete uğramış olurum. En nihayetinde âlicenap olmayı büsbütün reddetsem ve tam tersine muhatabımdan intikam almak isteyen kindar biri olmak istesem bile yapamazdım çünkü ben kimseden intikam alabilen biri değilim, bu yüzden elimden gelse dahi kalkıp herhangi bir şey yapmaya niyetlenmezdim herhalde... Niye niyetlenmezdim peki? İşte bu konuda bilhassa bir çift laf etmek isterim.

III

İntikamını almayı bilen ve genel olarak hakkını arayan insanlar vardır ya hani; bu işleri acaba onlar nasıl yaparlar? Diyelim ki gözlerini bir anda intikam duygusu bürüdü, iyi de o sırada bütün benliklerinde bu duygudan başka bir şey kalmaz ki... Böyle bir şahıs kudurmuş bir boğa gibi boynuzlarını öne eğip var gücüyle hedefine doğru koşmaya başlar ve ancak toslayacağı bir duvar onu durdurabilir. (Yeri gelmişken, o tür insanların, yani faal ve eyleme geçen insanların bu tür bir duvarla karşılaştıklarında onu pas geçtiklerini söyleyeyim. Duvar onlar için bizde, yani düşünen ve dolayısıyla hiçbir şey yapmayan insanlarda olduğu gibi hiç de bir engel, yoldan geri dönmek için bir mazeret filan değildir; bunun bir mazeret olmadığını şu kardeşiniz de bilir bilmesine ama onların varlığından da her zaman mutluluk duyar. Evet, o insanlar duvarla karşılaşıncı onu tüm doğallıklarıyla pas geçerler ve yollarına devam ederler. Önünde kısa bir süreliğine duraksadıkları duvar onlar için bir nevi sakinleştirici, ahlaki anlamda sorunlarını çözen bir yapı ve hatta mistik bir şeydir... Neyse, bu duvar meselesine daha sonra yeniden döneriz.)

Ne diyordum, evet, ben böyle yapmacıksız, samimi insanları normal ve gerçek birer insan olarak kabul ederim; nazik tabiat anamızın yaratırken tam da olmasını istediği şekilde meydana getirdiği

kişilerdir onlar. Böylesi bir insanı bütün hücrelerimle kıskanırım ben. O bir aptal da olabilir, bu konuda sizinle tartışacak değilim ama normal insan belki de aptal olmalıdır, nereden biliyorsunuz? Hatta belki böylesi çok daha iyidir... Bu tahminimden gittikçe daha emin oluyorum çünkü örneğin normal insan antitezini alalım, yani doğa tarafından yaratılmayıp, bir imbikten süzülüp çıkmış, anlama kabiliyeti keskin bir insanı (iyiden iyiye mistisizme girdiğimin farkındayım saygıdeğer beyler ama bundan da şüpheleniyorum); işte bu laboratuvar tüpü insan, antitezi karşısında bazen öyle ezilir ki gelişmiş anlama kabiliyetine bakmadan kendisini bir fare kadar değerlessiz görür ve insandan saymaz. Varsın idrak gücü müthiş bir fare olsun, sonuçta bir faredir, diğeri ise bir insandır, o halde... Falan filan... Önemli olan ise kimse ondan böyle bir şey istemese de onun kendini bir fare saymasıdır. Evet, burası önemli işte. Şimdi gelin bu fareye faal durumdayken bir göz atalım. Farz edelim, hakarete uğramış bir fare olsun (zaten her zaman hakarete uğramış durumdadır) ve yine farz edelim ki bunun öcünü almak istiyor. İçinde biriken intikam hırsı *l'homme de la nature et de la vérité*¹'den çok daha fazladır. Kendisini küçük düşüren kişiye karşı aynı biçimde, kötülükle karşılık verme isteği, belki *l'homme de la nature et de la vérité*'den çok daha fazla olacaktır çünkü *l'homme de la nature et de la vérité*, fitratında bulunan ahmaklığı yüzünden hasmından intikam almanın en doğal hakkı olduğunu düşünürken fare, yüksek bilince sahip olduğu için böyle bir şeye hakkı olduğunu reddetmektedir. En sonunda iş intikam almaya kadar gelir. Zavallı fare, en baştaki o temel iğrençliğin yanı sıra çevresini sorular ve kuşkular biçiminde o kadar çok pislikle kuşatmış ve bir tek sorunun yanına çözülmemiş o kadar çok sorun eklemiştir ki sonunda kuşkuları ve endişeleri gayriihtiyari bir şekilde, yargıçlar ve diktatörler suretinde karşısına çıkıp haline kahkaha-

1. "Doğanın ve hakikatin insanı." Jean-Jacques Rousseau.

larla glen samimi ve faal insanlar tarafından üzerine boca edilen tkrklerden oluşan, pis mi pis, iğrenç mi iğrenç bir çirkef deryası oluşturmuştur. Elbette fareye bu durumda yalnızca ve yalnızca elini şöyle bir sallayıp, yüzünde kendisinin de inanmadığı, küçümseyen, yapmacık bir tebessümle kuyruğunu kısıtırıp büyük bir utanç için- de deliğine tymek kalır. Orada, o çirkef, o leş gibi kokan yeraltında gücenmiş, ezilmiş, küçük düşürülmüş fareciğimizin yüreği hiç vakit kaybetmeksizin buz gibi, safralı ve daha da önemlisi ebedi bir inti- kam ateşiyle doluverir. Uğradığı hakareti en küçük, en utanç verici ayrıntısına kadar kırk yıl boyunca, durmaksızın hatırlayacak ve her hatırladığında, hayal gücüyle kendi kendini acımasızca tahrik ede- cek, tüm bunlara, kendini yerin dibine daha da sokacak şekilde yeni, iyice yüz kızartıcı birtakım ayrıntılar daha ekleyecektir. Kendi fante- zilerinden kendisi de utanacaktır ama yine de hepsini hatırlayacak, hepsini gözden geçirecek, *yle de olabilirdi, böyle de olabilirdi* bahane- siyle durmaksızın yeni ve olmadık ayrıntılar ekleyecek ve hiçbir şeyi affetmeyecektir. Bu arada belki intikamını da almaya başlayacaktır ama bunu azar azar, ara sıra, sobanın gerisinden, gizli saklı; ne  al- ma hakkının olduğuna ne de intikamını alma başarısı gsterebilece- ğine inanarak; dahası, hasmından belki yüz kat daha fazla acı çeke- ceğini, karşısındakinin ise kılını bile kımıldıtmayacağını bilerek ya- pacaktır. Ölüm döşeğinde bile her şeyi, onca yılın birikmiş faiziyle yeniden hatırlayacaktır... Ama tam da o soğuk, çirkef, yarı umutsuz- luk, yarı inanç vaziyetinde; bilinçli olarak, kendini canlı canlı, acıla- rıyla birlikte toprağa gömme halinde, kırk yıllık yeraltı dünyasında, bu cebren yaratılmış fakat yine de zaman zaman kuşkulara yol açan çaresizlik içinde, tatmin edilmemiş arzuların yarattığı safranın ii- ni kapladığı anlarda, bütün o kararsızlık ırpınışlarında, ebedi karar- lar alıp birkaç dakika sonra pişman olunan zamanlarda... İşte sözü- n ettiğim o tuhaf haz duygusunun özütü tam da burada yatmakta- dır. Ancak bu o kadar hassas, kimi zaman o kadar farkına varılama-

yan bir şeydir ki, azıcık dar kafalı, hatta sinirleri sağlam olan insanlar bile bundan zerrece bir şey anlamazlar. “Kim bilir, belki hayatında hiç tokat yememiş olanlar da anlamaz!” diye sırtarak araya girip benim de suratına tokat yeme tecrübesi yaşamış biri olduğumu, o yüzden de çıkıp böyle bilgelikler tasladığımı nazıkçe ima edebilirsiniz. Bu şekilde düşündüğünüze bahse bile girerim. Ama durun biraz, durun ve sakın olun beyler; ben hiç tokat yemedim! Hoş, bu konuda ne düşündüğünüz umurumda bile değil. Ben aslında, hayatımda yeterince tokat atmadığıma üzülüyorum daha çok. Her neyse... Bu kadar yeter! Sizin için hiç de ilginç olmayan bu konuda tek kelime dahi etmeyeceğim artık...

Ben size en iyisi sinirleri sağlam olduğu için haz duyduğunuzun o meşhur malum yanını anlamayan insanlardan sakın sakın bahsetmeye devam edeyim. Bu beyefendiler kimi durumlarda, örneğin öküzlere gibi böğürseler ve farz edelim, bu yaptıkları onlara büyük bir onur sağlasa da, daha önce söylediğim gibi, imkânsızlıklar karşısında süt dökmüş kediye dönerler. İmkânsızlık, taştan bir duvar demektir, öyle değil mi? Peki, nasıl bir duvardır bu? Elbette ki doğa kanunları, doğa bilimlerinin çıkarımları ve matematikten ibaret bir duvardır. Diyelim ki sana maymundan geldiğini kanıtladılar, kalkıp da suratını filan asma öyle, olduğu gibi kabul et gitsin. Aynı şekilde, vücuduna ait bir damla yağın senin için, senin gibi yüz bin insandan çok daha değerli olduğunu ve bu sonucun her türlü sözde fazilet ve sorumluluk anlayışı dahil bütün saçmalıkların ve önyargıların nihai çözümü olduğunu sana ispat etmeye kalktıklarında da itiraz etme, olduğu gibi kabul et, elinden başka bir şey gelmez çünkü bu iki kere ikinin dört ettiği matematiktir. İsterseniz buyurun itiraz edin. Hem, “Aman efendim!” diye itirazlar yükselecektir! “Nasıl karşı çıkarsınız? İki kere iki elbette dört eder! Doğa kalkıp size soracak değil ya! Onun sizin arzularınızla, hoşunuza gidip gitmemesiyle filan bir işi olamaz. Onu öylece, olduğu gibi ve de bütün sonuçlarıyla birlikte

“Ben sadece hırçın biri olmayı değil, aslında hiçbir şey olmayı beceremedim; ne kötü, ne iyi, ne alçak, ne onurlu, ne kahraman, ne de bir böcek olabildim.”

Dostoyevski, insan ruhunun en derin çatışmalarına iniyor. Kendinden nefret eden bir adamın itiraflarıyla şekillenen bu roman, bireyin dünyayla ve kendisiyle olan savaşını gözler önüne seriyor.

QR kodu okutunuz		Dijital fiyat etiketi	tavsiye edilen KDV'siz satış fiyatı
		₺170	

Sertifika no: 44919	ISBN 978-625-5941-86-2	
		